

Elsbeth van der Laan & Bart van der Leeuw: Met een spagaat kun je scoren

Op 13 mei 1995 vierde de VON haar 25-jarig bestaan in de Jaarbeurs te Utrecht. 's Morgens werd het jubileum opgeluisterd met een algemene ledenvergadering. Voor het eerst sinds mensenheugenis zaten er meer mensen in de zaal dan achter de bestuurstafel. Onder de 'gewone' leden bevond zich ook Steven ten Brinke, oprichter van onze vereniging. En hij was er niet alleen maar voor de vorm, omdat er iets herdacht werd. Nee, Ten Brinke liet in de discussie ook flink van zich horen.

De ledenvergadering viel niet alleen uit de (saaie) toon door het grote aantal vergadelaars, er was ook inhoudelijk sprake van vuurwerk. Het bestuur werd gekapitteld omdat het zonder raadpleging van de leden een leerplanaanvraag bij de SLO had ingediend. Een aanvraag op een zeer verraderlijk terrein: een vakcurriculum voor de PABO. Verraderlijk omdat die onderwijssector voortdurend door de overheid onder vuur wordt genomen. Het bestuur betuigde spijt over de gevolgde procedure. Over de inhoud van de PABO-aanvraag werd op de ledenvergadering niet verder gesproken; daar was de middag voor gereserveerd.

Na een geanimeerde feestelijke VON-lunch volgde 's middags het hoofdprogramma van de jubileumdag: een discussie over en verheldering van twee leerplanaanvragen die de VON bij de SLO heeft ingediend. De eerste betreft de integratie van NT1- en NT2-onderwijs op de Basisschool, in de tweede gaat het om een vakcurriculum Nederlands voor de PABO (zie het VON-info in *Moer* 1995•1). Op deze gecombineerde leerplanbijeenkomst waren zo'n 60 VON-leden en andere belangstellenden afgekomen.

Dat het op deze middag ging om een aanvraag van een veldvereniging (VON) bij de specialisten in leerplanontwikkeling (SLO) werd handen en voeten gegeven door een dubbele aftrap: een van de VON-voorzitter Sjaak Kroon en een van Bram Donkers, SLO-manager van de afdeling basisonderwijs en opleidingen.

Kroon hield zijn gehoor voor dat leerplanontwikkeling op z'n best is als er de uitvoerder een stevige voet in de onderwijspraktijk heeft en tegelijkertijd, terwille van bezinning en reflectie, een voet onder het bureau kan houden. Een goed leerplanproject ziet er, anders gezegd, uit als een 'mooie spagaat'. Maar voordat die spagaat in alle elegantie uitgevoerd is, moet er veel geoefend worden. Bij de uitvoering van de aangevraagde leerplanprojecten dient de VON de kwaliteit van de spagaat te bewaken.

Donkers haalde nog wat herinneringen op uit het verleden. De VON heeft wel eens meer leerplanaanvragen bij de SLO ingediend. De daaruit voortvloeiende samenwerking kwam niet altijd in aanmerking voor de schoonheidsprijs. In de nu voorliggende leerplanaanvragen heeft Donkers echter meer vertrouwen. Binnen de erg ruim geformuleerde aanvragen moeten echter wel keuzen gemaakt worden, omdat er voor alles eenvoudig geen geld is. Hij pleit voor een strategische keuze, een keuze waarmee je op korte termijn 'kunt scoren'.

Met de boodschap dat je met een spagaat (VON) kunt scoren (SLO) gingen de deelnemers uiteen in twee stromen: in de eerste stroom discussieerde men over de integratie NT1-NT2 in het basisonderwijs, in de tweede stroom over het vakcurriculum Nederlands op de PABO. In beide stromen was de discussie langs dezelfde lijn georganiseerd: eerst een aantal (voorbereide) reacties op de leerplanaanvraag uit het veld, vervolgens (voorbereide) reacties van deskundigen en daarna reacties uit de zaal. Van beide stromen doen we hierna verslag.¹

Integratie NT1/NT2 in het basisonderwijs

Bij het samenstellen van taalmethodes gaan de auteurs in de regel uit van gemiddelden: een gemiddelde school, leraar en groep leerlingen.

Maar een een docent met veel meertalige leerlingen in de klas heeft geen gemiddelde groep leerlingen en is zodoende gedwongen zelf leerstof te selecteren en te plannen, terwijl tijd en deskundigheid daarvoor hem vaak ontbreken. Daarom heeft de VON de SLO gevraagd een leerplan Nederlands voor de basisschool te ontwikkelen. Dit leerplan moet praktische voorstellen opleveren voor de integratie van NT1- en NT2-onderwijs. Bovendien moet het uitgevoerd worden vanuit een brede probleemstelling welke is geschetst met de begrippen 'aansluiting' en 'heterogeniteit' (zie de leerplanaanvraag).

Tijdens de bijeenkomst werd geïnventariseerd hoe zo'n leerplanprodukt eruit moet zien en waar de prioriteiten gelegd moeten worden. De eerste vier discussianten zijn werkzaam op basisscholen (Reijnen, Brinkmann, Ogier en Geurts-Stapel). Daarna volgden de reacties van sprekers van verschillende ontwikkelcentra (Sijtsma, Litjens en Blok). Ondanks de variatie aan perspectieven kende de discussie een duidelijke rode draad: op één geïntegreerde methode zit niemand te wachten.

ONHAALBAAR STREVEN Arnold Reijnen is werkzaam op basisschool De Bartjes in Den Bosch, een typische volksschool in een geïsoleerde achterstandswijk, waarbij ongeveer 50% van de leerlingen allochtoon is. Men constateert op school grote taalproblemen en herkent de problemen uit de leerplanaanvraag. Uit toetsen blijkt dat 1.25 (taalzwakke) leerlingen niet beter te presteren dan 1.9 (meertalige) leerlingen. Dit inzicht heeft een mentaliteitsverandering bij docenten teweeg gebracht. Op de school wordt met de methode *Taalkabaal* gewerkt, waarbij docenten zich realiseren dat ze ervoor moeten waken 'methode-slaven' te worden, ze moeten creatief blijven om aan de heterogeniteit tegemoet te komen.

De school zit niet te wachten op een nieuwe methode die uitgaat van integratie van het NT1/NT2-onderwijs. De leerkrachten weten wat ze willen: vasthouden aan *Taalkabaal*. Ze menen bovendien dat het streven van de VON een onhaalbaar streven is: twee methodes (NT1 en NT2) kunnen niet samen. Uitgeverijen zouden materialen moeten maken waar scho-

len een vorm uit kunnen kiezen die bij hun school past.

TALENPRACTICUM De Lareyschool is een basisschool in de Transvaalbuurt van Den Haag. Patty Brinkmann geeft aan dat twintig jaar geleden op de school werd geconstateerd dat er een probleem ontstond door het verschil in de alledaagse taal van de (autochtone) leerlingen en de schooltaal in de gebruikte methode. Hierdoor hadden de leerlingen veel moeite met de stof die in de methode aangeboden werd. De school heeft toen de overstep gemaakt naar een meer individuele en gedifferentieerde vorm van lesgeven. De leermaterialen zitten in bakken; de leerlingen kunnen de materialen kiezen. Ze moeten daarom weten waar de bakken staan, welke materialen erin zitten en wat ze met de verschillende materialen kunnen leren. Op het moment dat er allochtone leerlingen in het onderwijs instroomden, kon daar snel op ingespeeld worden door eenzelfde strategie toe te passen: differentiatie.

Ook deze school zit niet te wachten op een nieuwe, geïntegreerde methode. Volgens de Lareyschool is differentiatie van belang en de sleutel van een methode: de leerlingen kunnen daardoor zelfstandiger leren. Dit uitgangspunt leidt tot een methode met veel materiaal. Concluderend wil de school het liefst een soort talenpracticum.

STRUCTUUR EN DOORLOPENDE LIJN

Op de de school van Anne-Marijke Ogier en Marie-José Geurts-Stapel (De Meiboom in Nijmegen) wordt wel de behoefte gevoeld aan een geïntegreerde methode. Op de school is er veel aandacht voor de allochtone kinderen met een zwakke taalachtergrond en voor het groeiend aantal autochtone kinderen met een zwakke taalontwikkeling. Om problemen op te vangen is er een aparte begeleiding door remedial teachers. Deze maken gebruik van verschillende NT2-methodes zoals *Zitten staan en lopen*, *Knoop het in je oren* en *Laat wat van je horen*.

Men vindt dat het veld geholpen moet worden bij het vinden van de grote lijn in de taalontwikkeling en het taalonderwijs en bij het selecteren van materiaal. De bestaande bronnen en ideeën zouden bijvoorbeeld gebun-

deld moeten worden, zodat er een goed overzicht kan ontstaan en zoektochten overbodig worden. De school pleit voor een lesplan met een vloeiende lijn van groep 1 tot 8, met noodzakelijke toetsing en veel goed georganiseerde oefeningen.

Bij de ontwikkeling van het leerplan is het een noodzakelijke voorwaarde dat er kennis genomen wordt van de schoolspecifieke zaken. Zo heeft de school bijvoorbeeld de ervaring dat het vernieuwen met een te grote groep minder effectief is. Daarnaast moet er bij de ontwikkeling van het leerplan onderzoek gedaan worden naar hoe de leerlingen aan de start het best geselecteerd kunnen worden.

VOORBEELD VOOR UITGEVERIJEN

Josje Sijstra (CITO) vindt het de hoogste tijd voor een gerichte afstemming van onderwijssoorten in samenhang met elkaar: in de praktijk speelt het probleem al jaren en men heeft met vallen en opstaan naar oplossingen gezocht. In de aanvraag mist ze een vakinhoudelijke en vakdidactische visie op geïntegreerd NT1/NT2-onderwijs. Integratie en afstemming is meer dan het in elkaar schuiven van NT1-onderwijs en NT2-onderwijs.

Sijstra merkt onder andere op dat het begrip 'aansluiting' in de projectaanvraag vooral geproblematiseerd is in relatie tot de eindpunten: sluit het taalonderwijs genoeg aan bij de eisen die andere vakken en het voortgezet onderwijs stellen aan de taalvaardigheid van kinderen? Er wordt onvoldoende stilgestaan bij de vraag of die eisen wel terecht zijn. Volgens Sijstra moet het onderwijs Nederlands zijn eigen leerlijnen met tussendoelen en mijlpalen uitstippelen en de andere vakken en het voortgezet onderwijs moeten daarop aansluiten.

Volgens Sijstra zou in het project de heterogeniteit tussen scholen kunnen resulteren in verschillende materialen die bestemd zijn voor verschillende scholen met hun karakteristieke leerlingpopulaties. Hiermee kan het project een voorbeeldfunctie vervullen voor educatieve uitgeverijen, die zich doorgaans teveel richten op de gemiddelde leerling en de gemiddelde school. Verder zou het project middelen kunnen opleveren voor scholen die niet van een methode gebruik willen maken,

maar hun eigen onderwijs willen inrichten. Goede overzichten van leerlijnen, tussendoelen en mijlpalen in relatie tot de kerndoelen zijn daarbij behulpzaam. Van het grootste belang is het dus om verschillende gebruiksklare materialen te ontwikkelen.

NIET ÉÉN LEERPLAN NEDERLANDS

Doordat scholen met een veranderende leerlinginstroom te maken hebben gehad, hebben ze in moeten grijpen in hun onderwijsleerpakketten. In het leerplanvoorstel wordt aangegeven dat docenten in heterogene onderwijssituaties hierdoor vaak te kampen met hebben met leerstofselectieproblemen. Volgens Piet Litjens (SLO) leidt dit bij scholen tot de behoefte aan de zogenaamde combinatievoorstellen NT1-NT2, zodat het gevaar van het ad hoc samenstellen van materialen wordt voorkomen. Daarnaast noemt het leerplanvoorstel het planningsprobleem. Dit kan ondervangen worden door in de praktijk getoetste planningsprocedures te ontwikkelen.

Bij de ontwikkeling van leerplanprodukten moet er rekening gehouden worden met de verschillen en overeenkomsten tussen scholen. Scholen pakken op verschillende wijzen hun problemen aan en fusies versterken de grilligheid in het taalonderwijsaanbod en de taaldidactiek. Piet Litjens pleit daarom niet voor één leerplan Nederlands voor alle basisscholen maar daarvan afgeleide leerplanprodukten voor specifieke (groepen) scholen. Daarvoor is het nodig te bepalen wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen leerlingen, leraren en scholen en wat de consequenties hiervan zijn voor de te ontwikkelen leerplanprodukten. De VON moet aangeven aan welke leerplanprodukten in ieder geval moet worden gewerkt.

GRENZEN AAN DE GROEI Henk Blok (SCO) pleit ervoor grondiger na te denken over de doelgroepen waarvoor de geïntegreerde methode ontwikkeld zou moeten worden. Een NT1-NT2-methode is ook bedoeld voor Nederlandstalige leerlingen. Daarom moet goed gekeken worden wat die kinderen winnen met een methode die – met betrekking tot het werktempo en de einddoelen – een compromis vormt met NT2-onderwijs.

Blok merkt op dat er in de leerplanaanvraag uitgegaan wordt van één boosdoener: het bestaan van aparte NT1- en NT2- methodes. Volgens hem gaat de VON er vanuit dat wanneer dit probleem is opgelost, er helemaal geen problemen meer zijn. Hij vindt dit een verkeerd uitgangspunt en gelooft dat er problemen zullen blijven bestaan die worden veroorzaakt door de volgende zaken:

- Er zijn grenzen aan de groeisnelheid van leerlingen die in hun voorschoolse periode geen Nederlands horen: zij zullen zich altijd minder snel ontwikkelen dan Nederlandstalige kinderen.
- Er zijn grenzen aan het maatschappelijk en politiek draagvlak. De achterstand van andersstalige leerlingen is voor een deel op te lossen door hen meer onderwijs te geven dan Nederlandstalige leerlingen. Aan zulke oplossingen is de politiek (nog) niet toe.
- Er zijn grenzen aan de inzet en deskundigheid van leraren. De deskundigheid zou vergroot kunnen worden door nascholing, maar dat blijkt vaak weinig winst op te leveren.
- Er zijn grenzen aan de kwaliteit van methoden en didaktieken. In de wetenschap wordt er druk gezocht naar effectieve methoden, maar dit heeft tot nu toe weinig opgeleverd.
- Er zijn grenzen aan de draagkracht van educatieve uitgeverijen. Winstmarges worden pas bij een marktaandeel van een bepaald percentage interessant.

Een integratie van NT1- en NT2-methodes is daarvoor geen oplossing. Bovendien horen steeds meer 'tweede- en derde-generatie'-kinderen thuis Nederlands. Het aantal NT2-leerders in het regulier onderwijs (en daarmee de doelgroep van een geïntegreerde NT1-NT2-methode) zal dus achteruit gaan.

DISCUSSIE EN CONCLUSIE Naar aanleiding van wat gezegd is over inhoud en functie van het te ontwikkelen produkt vinden sommigen in de zaal dat een *leerplan* haast 19e-eeuws is. Er moet een ander paradigma komen; deelaanpakken zijn handiger. In dat kader moeten er prioriteiten aangegeven worden. Er wordt gesuggereerd gedoseerde delen te ontwikkelen, waaruit individuele delen kunnen ontstaan die niet voor alle scholen hetzelfde zijn, maar afhangen van de behoefte van de school. Vanuit de praktijk kunnen er

gaten gevuld worden in bestaande methodes en er kunnen hulpmiddelen ontwikkeld worden. Men vindt over het algemeen dat er geen compleet nieuwe methode hoeft te komen.

Daarnaast is het van belang dat de plannen en uitwerkingen *haalbaar* zijn. In *Taalkabaal* gaan de schrijvers bijvoorbeeld uit van 60 schoolweken, terwijl er maar 40 zijn: onhaalbaar. Als er dan nog stof wordt toegevoegd, is het einde helemaal zoek. Het beste kan men uitgaan van 30 schoolweken, zodat er ruimte overblijft voor verdere uitwerking.

Tot slot gaat men nog in op het belang van de *eerste taal* van leerlingen bij het taalonderwijs. Er wordt gevraagd op welke manier er gebruik gemaakt kan worden van de eerste taal. Vanuit het veld wordt opgemerkt dat het handig is op de hoogte te zijn van specifieke kenmerken van de eerste taal van leerlingen. Dit kan ertoe leiden dat aan de eerste taal van leerlingen meer recht wordt gedaan. Pas dan kan talige heterogeniteit een goede aanleiding vormen voor taalbeschouwingslessen. Structurele contacten met ouders en allochtone groepsleerkrachten kunnen nuttig zijn voor het toekennen van een eigen waarde aan de eerste taal.

Concluderend kunnen we zeggen dat de deelnemers over het algemeen niet zoveel heil zagen in een geïntegreerde methode. Er is veeleer behoefte aan bouwstenen voor een leerplan, aan lijnen waarlangs men kan werken en aan concreet materiaal. Het uiteindelijke leerplanprodukt moet docenten in staat stellen zelf te kiezen. Zo'n produkt kan natuurlijk alleen tot stand komen wanneer de SLO zijn oor goed te luisteren legt bij de scholen en daar op een systematische manier over reflecteert. Met één voet in de praktijk, en met de andere onder het bureau: met een spagaat kun je scoren!

Vakcurriculum Nederlands op de PABO

De VON vraagt aan de SLO een *vakcurriculum Nederlands* te ontwikkelen. 'Bij die ontwikkeling zou enerzijds aansluiting gezocht moeten worden bij de huidige stand van zaken in het vak Nederlands op de opleidingen. (...) Anderzijds verdient het aanbeveling om in te spelen op de landelijke discussie over het

beroepsprofiel van de leerkracht basisonderwijs. De VON acht het wenselijk en nuttig dat er in de vorm van een *vakprofiel Nederlands* een brug geslagen wordt tussen het vakcurriculum Nederlands en het beroepsprofiel, dat vooralsnog een sterk algemeen onderwijskundig karakter draagt' (zie de leerplanaanvraag).

De hamvraag aan de deelnemers van de studiedag was, of zij de ontwikkeling van een dergelijk vakcurriculum wenselijk en zinvol vinden. De teneur van het antwoord op deze vraag was 'ja, maar onder voorwaarden'. We zetten een aantal reacties op een rijtje. De eerste drie discussianten (Paus, Steehouder en Swennen) zijn docenten Nederlands op een PABO. De volgende discussie-bijdragen (Bok, Hansma en Goffree) komen uit de hoek van de verzorgingsstructuur.

BANG VOOR ONDERSNEEUWEN Harrie Paus (PABO Hengelo) schetst de geschiedenis van een bedreigd vak. Op de PA van tien jaar geleden werd zes uur per week Nederlands gegeven; nu is dat nog maar twee uur per week. Op zich is dat niet zo'n ramp, want het PABO-onderwijs is tegenwoordig veel compacter en efficiënter. Het leerplan heeft zich ontwikkeld in de richting van een echte beroepsopleiding, die is opgedeeld in fasen. In het eerste jaar worden studenten bijgespijkerd op eigen vaardigheden, in het tweede en derde jaar volgt een didactische vorming die nauw aansluit bij de stages, en in het vierde jaar sluit de student zijn opleiding af met een specialisatie. Met het vak Nederlands probeert de PABO Hengelo zo goed mogelijk aan te sluiten bij deze fasen.

Volgens Paus is het ontwikkelen van een vakcurriculum Nederlands uiterst zinvol. Met name als daarin de eindtermen voor het vak opgenomen worden en als het aansluit bij de praktische component (stage) van de beroepsopleiding. Het huidige beroepsprofiel is erg algemeen onderwijskundig van aard en dreigt de eindtermen te gaan beheersen: slechts één van de veertig eindtermen gaat over 'vakdidactiek'. Om te voorkomen dat vakspecifieke vaardigheden ondersnemen is een samenhangend vakcurriculum noodzakelijk.

LIEVER HAPKLARE BROKKEN Ton Steehouder werkt op de PABO Tilburg volgens

volgens het principe van 'probleemgestuurd onderwijs'. Het opleidingsonderwijs is georganiseerd in thema's die allemaal iets te maken hebben met het basisonderwijs. Het is de bedoeling dat studenten veel zelfstandig werken. Het hele team stelt het curriculum vast. De sectie Nederlands heeft als zodanig geen functie; zij heeft ook geen eigen vakcurriculum. Men is redelijk tevreden over deze werkwijze, hoewel het nadeel dat je weinig grip hebt op de studenten, alom wordt onderkend.

Steehouder acht ook voor zijn type opleiding een vakcurriculum Nederlands nuttig. Het zou de startbekwaamheden van de afgestudeerden moeten vastleggen. Met het oog op de autonoom lerende student (weinig contacturen tussen student en docent) zou het curriculum een aantal 'hapklare brokken' kunnen bevatten, bijvoorbeeld over NT2-verwerking of over jeugdliteratuur. Aan een sterk samenhangend vakcurriculum Nederlands heeft de Tilburgse PABO niet zoveel.

OP BASIS VAN PRAKTIJKKENNIS Anja Swennen constateert dat op haar school (PABO Deventer) er de afgelopen jaren behoorlijk wat vernieuwd is. Het opleidingsonderwijs is in toenemende mate afgestemd op de ontwikkeling die studenten in hun stage doormaken. In het eerste jaar gaat het vooral om overleven, daarna is er aandacht voor didactiek en differentiatie, en in het laatste jaar kan worden gespecialiseerd.

Over het bepalen van de vakinhouden is het laatste woord nog niet gesproken; de PABO Deventer heeft wel degelijk behoefte aan een vakcurriculum Nederlands. De vraag is echter of dat curriculum wel afgeleid moet worden van het thans vigerende beroepsprofiel. Het valt te betwijfelen of dat beroepsprofiel (van de ideale leerkracht) wel aansluit bij de praktische kennis die leraren op de basisschool hebben. Het nieuwe curriculum zou niet voorschrijvend moeten zijn en bovendien vanuit die praktijkkennis ontwikkeld moeten worden.

Vanuit de zaal wordt in principe ingestemd met het idee van Swennen dat onderwijzers bij het ontwikkelen van een nieuw vakcurriculum worden betrokken. Anderzijds wordt dit ook gezien als een stapje terug voor de -PABO's. In het verleden ging er vanuit de

PABO en haar studenten immers ook een vernieuwende impuls uit. Moet de PABO nu alleen nog maar zijn oor te luisteren leggen bij de praktijkmensen om te horen hoe het opleidingsonderwijs ingericht moet worden?

MEER OOG VOOR DE LEERLINGEN

Educatief ontwerper Ad Bok is de eerste die echt tegengas geeft. Volgens hem komt het vakcurriculum te vroeg. De taaldidactiek is de afgelopen jaren nauwelijks vooruit gegaan; ze vormt geen solide basis voor een nieuw curriculum. Er wordt veel te weinig naar basisonderwijs gekeken vanuit het perspectief van de leerlingen. Welke ondersteuning heeft een leerling nodig bij zijn/haar taalleerproces? Levert de PABO nu onderwijzers die die ondersteuning bieden? Volgens Bok niet.

Om dicht op de leerling te kunnen kruipen is het noodzakelijk dat studenten zich tijdens hun hele studie specialiseren op één aspect van het taalonderwijs, bijvoorbeeld 'schrijven'. Het resultaat is hoogwaardig (adaptief) onderwijs op een deelgebied, met positieve uitstraling naar andere deelgebieden. In Alkmaar wordt in de deeltijd-opleiding geëxperimenteerd met dit principe van permanente specialisatie. Een idee waar het toekomstig vakcurriculum iets mee zou kunnen doen?

Het voorbeeld van Ad Bok onderstreept nog eens dat het nieuwe vakcurriculum niet voorschrijvend mag zijn. De PABO's lijken meer te hebben aan een instrument (ijkpunten) van waaruit elke PABO naar eigen inzichten, op basis van een eigen visie, verder kan ontwikkelen.

CURRICULUM ALS INSPIRATIEBRON

Het tijdperk van de panklare producten is voorbij en het tijdperk van het zelf ontwerpen is aangebroken, aldus Henk Hansma (APS). Het curriculum moet natuurlijk ook voorschrijvend, sturend en normerend zijn, zeker waar het gaat om het vastleggen van het minimum dat studenten moeten kunnen en weten. Maar zeker zo belangrijk is dat er naar de inhoud van het opleidingsonderwijs wordt gekeken. En onder die inhoud verstaat Hansma zaken als de inhoud van het vak Nederlands, het taalleerproces dat leerlingen op de basisschool doormaken, het werkconcept van studenten op de PABO en de opleidingsdidactiek die de PABO zelf hanteert.

Voordat er aan de ontwikkeling van het curriculum wordt begonnen is het zaak goed na te denken over de functie ervan. Het produkt hoeft niet af te zijn; het zou moeten inspireren tot een eigen inbreng van docenten en studenten in de opleidingspraktijk.

VERHALEN ALS UITGANGSPUNT Fred Goffree (SLO) benadert de leerplanaanvraag vanuit het perspectief van een leerplanontwikkelaar wiskunde. In 1991 is voor de opleidingsdidactiek wiskunde een vergelijkbare aanvraag ingediend. Op de eerste plaats waarschuwt hij tegen het werken met een beroepsprofiel. Zo'n beroepsprofiel bevat een lijst kenmerken van een (niet bestaande) ideale leerkracht. Daar schiet je niets mee op. In plaats daarvan kun je beter gebruik maken van (gereconstrueerde) praktijkverslagen, ofwel *verhalen*; verhalen die illustreren hoe goed taalonderwijs eruit ziet. Maar ook verhalen die laten zien waar in het taalonderwijs problemen zitten.

Op de tweede plaats pleit Goffree voor het werken met een ontwikkelgroep. Zet een aantal (twaalf bijvoorbeeld) vakdidactici van PABO's uit het hele land bij elkaar en laat ze ervaringen over hun eigen opleidingspraktijk uitwisselen. Uiteindelijk gaat het erom te beschrijven wat er goed is op de opleidingen en dat vast te leggen in een aantal uitspraken over de didactiek van het Nederlands, zogenaamde standaards. Het uiteindelijke leerplanprodukt bevat geen vastgelegd programma, maar wel tips en suggesties voor het zelf ontwerpen van een opleidingsprogramma.

ZIJPADEN EN CONCLUSIES Naast de hoofdvraag over de wenselijkheid van een vakcurriculum Nederlands werden door de genoemde sprekers en de aanwezigen in de zaal een keur aan nabij liggende thema's aangeroerd. Er is gesproken over *onderzoek* dat het leerplanproject zou kunnen ondersteunen. Sommigen vinden dat de daarvoor geëigende instellingen zoals universiteiten uitgenodigd moeten worden, anderen zijn van mening dat ook docenten en studenten van de PABO's zelf daarin kunnen bijdragen. Er is ook gesproken over het didactisch handboek *Taaldidactiek aan de basis*. Dat is niet compleet en niet altijd goed bruikbaar. Sommigen vinden dat jam-

mer, anderen zijn daar juist blij om want dat nodigt uit tot zelf ontwikkelen en ontwerpen. En er is gesproken over het *actieplan taal* van de commissie Aernoutse, waarin de kwaliteit van het taalonderwijs op de basisschool zwaar onder vuur wordt genomen. Sommigen vinden dat dit actieplan en de leerplanaanvraag van de VON in elkaars verlengde liggen, anderen zien het plan van Aernoutse als een bedreiging.

Tijdens het bewandelen van deze zijpaden vertoonden de deelnemers vooral verschil van mening, maar over de hoofdvraag was beslist meer consensus. De reacties vanuit de zaal maakten vooral duidelijk dat PABO's en PABO-docenten een licht wantrouwen hebben tegen een centraal (door de SLO) ontwikkeld vakcurriculum. Men is wars van overheidsbemoeienis. Men zit niet te wachten op een kant en klaar programma, dat door alle PABO's alleen nog maar uitgevoerd hoeft te worden. Maar een curriculum dat het vak Nederlands behoeft voor insneeuwen door de algemeen onderwijskundigen, dat de docent soms voorziet van hapklare brokken, dat is ontwikkeld op basis van praktijkkennis van onderwijzers, dat oog heeft voor de taallerende leerling, dat dient als inspiratiebron voor de zelf ontwikkelende docent en dat uitgaat van verhalen over goed onderwijs, zo'n vakcurriculum mag er best wel komen. Met zo'n vakcurriculum kan de SLO prima scoren. Maar om zo'n vakcurriculum tot stand te brengen zullen de leerplanontwikkelaars wel een erg mooie spagaat moeten maken.

Noot

1. Elsbeth van der Laan doet verslag van de basisonderwijsstroom, Bart van der Leeuw van de PABO-stroom. Bij het schrijven van dit verslag hebben we gebruik kunnen maken van de vergadernotulen. Deze werden verzorgd door Dianne Visscher (basisonderwijs) en Ingeborg van Loon (PABO).

FORUM

Arjen Florijn: Een uitvoerig boek, een aardig naslagwerk

Vooraf

Bij mijn weten is Lidy Zijlmans de eerste die aan *De regels van het Nederlands* (Florijn, Lalleman & Maureau 1994) een recensie wijdt die meer voorstelt dan de aankondigingen die elders zijn gepubliceerd (Lijmbach 1995; Van Dijk 1995). Gelet op de inhoud van haar artikel (Zijlmans 1995), meen ik te mogen concluderen dat ze ons boek overwegend positief beoordeelt: ze is over veel aspecten erg te spreken en over enkele zaken minder te spreken. Dat die negatieve kanten in haar betoog meer ruimte krijgen, is onvermijdelijk: lof hoeft doorgaans niet uitvoerig geadstrueerd te worden en kritiek wel. Ook haar titel werkt eraan mee dat bij de lezer mogelijk een negatieve eindindruk blijft hangen: bij *lijvig* denk je eerder aan *dik*, *zwaar* dan aan *uitvoerig*. Niettemin ben ik blij met de aandacht die ze aan het boek besteed heeft. In sommige gevallen ben ik het geheel met haar eens, maar in sommige gevallen ook beslist niet, en in weer andere gevallen lijkt me geen zinvolle polemiek mogelijk. In het onderstaande zal ik dit aan de hand van enkele (niet alle) punten toelichten.

Vormgeving

Bij de produktie van een gecompliceerd boek als *De regels van het Nederlands* komt nogal wat kijken. Over de vormgeving heeft de auteur soms vrij weinig te zeggen: er wordt overlegd en er worden knopen doorgehakt. Mijn eigen voorkeur is in overeenstemming met Zijlmans' opmerkingen: de koppen niet gecentreerd, de paragraafnummers compleet vermeld en in de marge, de sprekende voetregel in een grotere letter en liever als kopregel, de paginanummers niet in het midden van de